

OPCIÓ **A**

Exercici **1**

Pregunta **1**

- a) Es tracta d'una font secundària, una sèrie estadística extreta d'un llibre d'història (Albert Carreras i Xavier Tafunell, coord., *Estadísticas Históricas de España*), que reflecteix el nombre d'obriers en vaga a Espanya, per cada any, entre el 1915 i el 1930.
- b) El context històric cal situar-lo durant els anys de la Gran Guerra (1914-1918), i el període de la immediata postguerra mundial, entre el 1918 i el 1921, caracteritzat per la gran conflictivitat social, que la historiografia anomena Trienni Bolxevic, i els greus enfrontaments socials a Barcelona i Catalunya, coneguts amb el nom de pistolisme; comprèn també els anys de la Dictadura de Primo de Rivera i un any de la «dictablanda» del general Berenguer.
- c) Resseguint les dades estadístiques es pot establir un període de forta inestabilitat social a partir del 1916 que es va anar incrementant durant els anys següents, sobretot a les acaballes de la guerra, tot coincidint amb el conflicte de La Canadencia; a partir d'aquest moment la conflictivitat es va disparar fins a experimentar un màxim el 1920 (611.710 vaguistes). Els anys següents, tot i disminuir el nombre total d'obriers en vaga, encara es manté al voltant dels 130.000. A partir del 1923, amb la Dictadura de Primo de Rivera, la conflictivitat es redueix sensiblement fins el 1930, que amb la caiguda de la Dictadura i els primers efectes de la crisi del 1929 torna a créixer fins als 270.330 vaguistes.

Pregunta **2**

- a) Espanya no va participar en la guerra. Els sectors socials dirigents van forçar una declaració de neutralitat davant la por que el conflicte desestabilitzés el país. Tot i així, l'opinió pública es va dividir entre aliadòfils (bàsicament els sectors populars) i germanòfils (majoritàriament les classes altes). Atenent a la balança de pagaments espanyola, la Primera Guerra Mundial va provocar un notable augment de les exportacions mentre que les importacions van disminuir, una situació que es va traduir durant els anys de guerra en un saldo positiu a favor d'Espanya, mentre que en el període anterior havia estat sempre deficitària. La demanda dels països en guerra, que veien condicionada la seva producció per la necessitat de fer front al conflicte, va afavorir la venda de tot tipus de productes. Els efectes d'aquesta conjuntura es van fer notar especialment al País Basc i a Catalunya, on la demanda de productes industrials va significar un notable augment de la producció. Aquest creixement, però, va ser molt sectorialitzat i va afavorir una certa nacionalització de l'economia. La indústria tèxtil va experimentar un creixement important, així com la siderometal·lúrgica. Es va ampliar la producció industrial en sectors com ara el químic. De totes maneres, els beneficis obtinguts no es van destinar sempre a la reinversió. Els enormes guanys van augmentar la despesa supèrflua, la qual cosa va permetre parlar d'anys feliços per a la burgesia. En canvi, l'alta demanda es va traduir en una forta inflació que va castigar els funcionaris, els rendistes i als assalariats, i que va conduir a una forta inestabilitat social. A partir del 1916 es van incrementar les vagues. El 1917 es va produir la triple crisi del 1917. Els oficials de baixa graduació de l'arma d'infanteria van formar juntes de defensa, per canalitzar les seves demandes de caràcter corporatiu. Reclamaven augment de sou i igualtat de condicions amb altres cossos de l'exèrcit, especialment els oficials destinats a l'Àfrica. La protesta militar va donar peu a pensar en un moment favorable al canvi polític reclamat pels republicans i els nacionalistes. El govern va tancar les Corts, i això va portar uns quants diputats a reunir-se a instàncies de la Lliga i dels republicans en l'Assemblea de Parlamentaris. Finalment, els dos sindicats obrers principals, la CNT i la UGT, van convocar una vaga general. El govern va intervenir fent actuar l'exèrcit. Les tropes colonials van sufocar la rebel·lió obrera a Astúries. Davant l'amenaça obrera es va apaigavar la protesta política i es va buscar aprofitar la conjuntura amb la formació d'un govern de concentració presidit per Maura i amb ministres dels dos partits del torn i també regionalistes. Aquesta fórmula no significava una reforma a fons del sistema, sinó una sortida davant la intensitat de la crisi, i es va fer servir encara com a solució d'emergència diverses vegades abans de la Dictadura de Primo de Rivera. La conflictivitat obrera no va de créixer els anys se-

güents, sinó que es va passar de la mobilització salarial del període de la guerra a l'enfrontament davant la crisi que va seguir el conflicte, en què els acomiadaments i els lockouts empresarials es van succeir. Cal destacar especialment la vaga de La Canadenca, exemple clar d'aquests canvis, i també l'anomenat Congrés de Sants de la CNT, on l'organització sindical anarquista va passar del sindicat d'ofici al sindicat únic. Els anys següents es van caracteritzar pels aixecaments a Andalusia, que esperonats per les notícies que arribaven de Rússia van generar una onada de terror, el Trienni Bolxevic.

A Catalunya, un sector de la patronal va fer servir la violència i els sindicats grocs per contrarestar la força obrera, on també van aparèixer sectors que feien servir la violència. El dirigent de la CNT Salvador Seguí, *el noi del Sucre*, va ser assassinat als carrers de Barcelona, igual que l'advocat laboralista Francesc Layret; d'altra banda, els anarquistes van assassinar el president del Consell de Ministres Eduardo Dato. El cap de la policia de Barcelona, Martínez Anido, va afavorir els mètodes violents com ara la llei de fugues, que es va invocar per donar cobertura legal a l'assassinat per part de forces policials de dirigents anarquistes. En paral·lel a la mobilització obrera es va revifar a l'Àfrica el conflicte militar, aquesta vegada per la insurrecció d'un cabdill nacionalista, Abd el-Krim, que el 1921 va infringir a les tropes espanyoles una important desfeta a Annual. La comissió parlamentària encarregada de la investigació dels fets va trobar indicis de responsabilitats dels comandaments militars i fins i tot del rei. Aquesta situació de crisi es va perllongar fins a l'inici de la Dictadura de Primo de Rivera, el setembre del 1923.

- b) La crisi social provocada pels enfrontaments entre la patronal i els sindicats va fer que una bona part de l'opinió conservadora, entre ells alguns sectors propers a la Lliga Regionalista, s'inclinessin a favor d'un govern d'ordre, més enllà del marc constitucional, com el que havia implantat Mussolini a Itàlia des del 1922. A aquesta opinió va contribuir també la crisi política del sistema de la Restauració que es perllongava en una successió de governs dèbils sense trobar un camí de reforma que donés estabilitat al règim. Finalment, la investigació parlamentària arran de la desfeta d'Annual, que apuntava les responsabilitats cap els alts comandaments de l'exèrcit i el mateix monarca, en l'anomenat informe Picasso, havia inclinat diversos sectors de l'exèrcit en favor d'un pronunciament que acabés amb l'agitació pública demanant responsabilitats.

En aquest context es va produir el pronunciament del general Primo de Rivera a Barcelona el setembre del 1923. El general va publicar un manifest adreçat al país i a l'exèrcit, justificant la seva actuació i prometent acabar amb la corrupció dels partits del torn. Acceptat pel rei, Primo de Rivera va formar un govern o directori militar, que en principi havia de durar fins que es complissin els objectius polítics proclamats pel dictador. Aquest primer directori, que va durar fins el setembre del 1925, va orientar les seves primeres mesures a posar fi al sistema polític i parlamentari de la Restauració. També al mateix mes de setembre el dictador va intervenir en la Mancomunitat i va prohibir la utilització de la llengua catalana en els organismes públics, la qual cosa el va distanciar dels sectors conservadors del catalanisme que inicialment li havien donat suport. Aquesta política anticatalana el va portar a dissoldre la Mancomunitat dos anys més tard. Es van intervenir els organismes de l'estat i els ajuntaments, i es van crear juntes depuradores que van danyar les estructures del caciquisme. Igualment, el 1925 Primo de Rivera va arribar a un acord amb França per portar a terme una acció militar, el desembarcament d'Alhucemas, per posar fi a la insurrecció d'Abd el-Krim al nord de l'Àfrica i d'aquesta manera pacificar definitivament el protectorat. D'altra banda, Primo de Rivera va crear un partit polític destinat a ser, a la manera italiana, el partit únic del règim: la Unión Patriótica.

El 1925 formà un nou directori, l'anomenat Directori Civil, amb una representació important de personalitats conservadores (Eduard Aunós, Calvo Sotelo, el comte de Guadalhorce, etc.) procedents de diversos sectors, com ara els mauristes, tradicionalistes catòlics. El nou directori va emprendre una important obra de creació d'infraestructures, vies de comunicació, creació d'habitatge social i també d'alguns monopolis estatals, com ara la CAMPSA per a l'explotació dels carburants. La dictadura va impulsar també en aquest període la realització el 1929 de les exposicions universals de Barcelona i la Hispano Americana de Sevilla. Es va crear també una Assemblée Nacional Consultiva, a manera de Parlament, tot i que totalment controlat pel dictador. Quant al problema obrer, Primo de Rivera va portar una política desigual. Va desfermar una dura repressió contra els anarquistes i va intentar mantenir contactes amb els socialistes, sobretot amb la UGT, als quals integrà als organismes socials consultius de la dictadura. L'oposició va provenir sobretot dels intel·lectuals, entre els quals destacà

la figura d'Unamuno, i dels republicans, amb una important radicalització de les classes mitjanes i dels sectors catalanistes (cal recordar els episodis de Prat de Molló, que van obrir una via d'oposició armada a la dictadura i consolidaren el lideratge de Francesc Macià i dels anarquistes, que van fundar la FAI el 1927). Però l'abandó del suport d'alguns sectors conservadors i fins i tot de l'exèrcit van portar el rei a destituir Primo de Rivera i a nomenar el general Berenguer com a cap de govern amb l'encàrrec de convocar unes eleccions per restaurar el sistema liberal. Les dificultats que plantejava la reconstrucció dels partits del torn i la creixent mobilització republicana van postergar la convocatòria dels comicis. Els republicans van signar el pacte de Sant Sebastià i van fer un fallit intent d'aixecament, que va portar el rei a destituir Berenguer i a nomenar l'almirall Aznar, que va convocar immediatament eleccions municipals. Celebrades a l'abril, el triomf dels republicans a les grans ciutats es va interpretar com un referèndum a favor de la república i en contra de la monarquia. El rei va abdicar i el 14 d'abril es va proclamar la Segona República Espanyola.

Exercici 2

Pregunta 1

- a) Aquest text és un fragment del discurs pronunciat pel president del Consell de Ministres Manuel Azaña al Congrés dels Diputats el 1932 en ocasió del debat parlamentari per a l'aprovació de l'Estatut de Catalunya. Es tracta d'una font primària (és a dir, contemporània dels fets), en concret d'un text de caràcter polític que defensa l'aprovació del projecte d'Estatut i que cal situar en l'anomenat Bienni Reformista de la Segona República Espanyola.
- b) Una vegada aprovat a Catalunya el projecte d'Estatut, es va presentar a les Corts espanyoles per ser aprovat. El debat es va postergar fins que s'aprovés la Constitució i es va reprendre l'abril del 1932. El discurs del president Manuel Azaña en favor de la concessió de l'autonomia a Catalunya, al qual pertany aquest fragment, es va produir en aquell moment del tràmit parlamentari i va ser important per combatre les posicions contràries a l'aprovació del text. El context històric és el del Bienni Reformista (1931-1933), en què va governar una coalició republicanosocialista.
- c) Al fragment proposat, Azaña comença cridant l'atenció sobre el descontentament català que té lloc en aquell moment. El president recorda les mesures centralitzadores adoptades per Felip V. A continuació parla de la Renaixença i assenyala que aquell moviment romàntic, erudit i literari, es transformà en un moviment polític nacionalista. Azaña assenyala les profundes arrels amb què s'ha assentat aquest moviment a Catalunya. Segons el polític republicà, Catalunya pot aspirar legítimament a «viure d'una altra manera dins l'Estat espanyol», perquè la Constitució fixa els procediments per aconseguir aquesta pretensió d'autonomia política i el projecte d'Estatut ha acomplert el mandat constitucional, per tant té ple dret a ser debatut i aprovat per les Corts de la República. El president pensa que els catalans han acomplert els tràmits i que ara és el Parlament qui ha de buscar la manera d'harmonitzar les aspiracions catalanes amb els interessos generals de l'estat.

Pregunta 2

- a) L'Estatut d'Autonomia aprovat el 1932 establia que Catalunya es constituïa en regió autònoma dins l'Estat espanyol. Reconeixia com a llengües oficials el català i el castellà. Es mantenia la Generalitat i s'establia el Parlament de Catalunya. Establia amb limitacions competències en agricultura i obres públiques. La Generalitat gestionava uns àmbits determinats, tot i que eren competència de l'Estat, com ara les obres públiques d'interès general, l'explotació forestal, l'aviació civil, la premsa i la seguretat social. Segons l'Estatut, la Generalitat tenia atribucions en ensenyament i en ordre públic. L'Estatut va crear el Tribunal de Cassació de Catalunya com a òrgan suprem d'apel·lació pel que fa al dret civil català i el règim administratiu interior en què la Generalitat tenia competències. Els mitjans econòmics de què disposava la Generalitat republicana eren més aviat escassos. De fet, la manca de transferències des del govern central va obligar a utilitzar altres recursos com ara els municipals. Tot i així, la Generali-